

ศักยภาพของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและวิถีชุมชนสองฝั่งคลอง

จำเนียร ชุณหโสภาค^{1*}

เสาวนีย์ สมันต์ตรีพร²

ชเนตตี พิพัฒนางูร³

ทิพนาด ชาริรักษ์⁴

อรอุมา บุตรเริ่ม⁵

Received 21 March 2025

Revised 29 May 2025

Accepted 18 July 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจศักยภาพของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและวิถีชุมชนสองฝั่งคลอง และ ศึกษาความพร้อมในการจัดทำตลาดน้ำ รวมทั้งเพื่อหาแนวทางในการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสองฝั่งคลองพระพิมล อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี เครื่องมือในการวิจัยคือการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและวิถีชุมชนสองฝั่งคลองพระพิมล จากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 60 คน และจากการจัดเวทีเสวนากลุ่มผู้แทน ภาครัฐ/ภาคธุรกิจเอกชน/ภาคประชาชน จำนวน 12 คน ผลการวิจัยพบว่าชุมชนสองฝั่งคลองพระพิมลเหมาะสมที่จะจัดเป็นพื้นที่ท่องเที่ยว เนื่องจากเป็นชุมชนที่มีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน เป็นสังคมพหุวัฒนธรรม 3 ศาสนา อิสลาม พุทธ คริสต์ และมีวัฒนธรรมและวิถีชุมชนเหมาะกับการท่องเที่ยวทางน้ำ อีกทั้งสองฝั่งคลองยังคงความเป็นธรรมชาติ มีสิ่งอำนวยความสะดวกพร้อมและมีแหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติ ทางเกษตรหลายประเภท และมีอาหารที่หลากหลาย สำหรับความพร้อมในการจัดทำตลาดน้ำ ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เห็นว่ายังขาดความพร้อมทั้งในเรื่อง ที่จอดรถของนักท่องเที่ยวยังไม่มี ไม่มีท่าเรือสาธารณะ ถนนยังไม่ดีเท่าที่ควร อีกทั้งต้องสร้างความเข้าใจกับคนในชุมชน เพื่อให้ได้รับความร่วมมือมากกว่าที่เป็นอยู่ ทำการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในพื้นที่ เห็นความสำคัญในการส่งเสริมการท่องเที่ยวให้มากขึ้น อีกทั้งผู้นำชุมชน รวมไปถึงผู้นำทางศาสนาควรให้ความเข้าใจและมีส่วนร่วมด้านการบริหารจัดการ โดยการจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว และควรมีการสร้างแนวร่วมรุ่นใหม่

¹ มหาวิทยาลัยรามคำแหง เลขที่ 282 ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก บางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240

² มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์ เลขที่ 19/1 ถนนเพชรเกษม (ติดซอยเพชรเกษม 106) เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร 10160

³ มหาวิทยาลัยเกริก เลขที่ 3 ซอยรามอินทรา 1 แขวงอนุสาวรีย์ เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร 10220

⁴ มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต เลขที่ 1761 ถนนพัฒนาการ แขวงสวนหลวง เขตสวนหลวง กรุงเทพมหานคร 10250

Email: ² film.phd5@gmail.com ³ chanettee31@hotmail.com ⁴ taksina.cha@kbu.ac.th

* Corresponding author email: nian_j@yahoo.com

เพื่อสืบทอดกิจกรรมให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง โดยมีการวางแผนและการติดตามแผนการดำเนินงานรวมทั้งมีแกนนำ เพื่อให้เกิดการผลักดัน โครงการต่าง ๆ ได้อย่างเป็นรูปธรรม

คำสำคัญ: ศักยภาพชุมชน การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม วิถีชุมชน สองฝั่งคลอง

THE POTENTIAL COMMUNITIES IN CULTURAL TOURISM MANAGEMENT AND THE LIFESTYLE OF COMMUNITIES ON BOTH SIDES OF THE CANAL

Jumnian Junhasobhaga^{1*}

Saowanee Samantreeporn²

Chanettee Pipattanangkul³

Tippanad Chareerak⁴

Ornuma Butrerm⁵

Abstract

This study aims to investigate the potential of local communities in managing cultural and community-based tourism on both sides of Phra Phimon Canal in Bang Bua Thong District, Nonthaburi Province. It also examines the readiness to establish a floating market and proposes strategic approaches to promote the area as a cultural tourism destination. A qualitative research methodology was used, which included in-depth interviews with 60 stakeholders and a focus group discussion with 12 representatives from government agencies, the private sector and civil society. The findings indicate that the communities along the canal have significant potential for tourism development. The area is characterized by its long history, its multicultural composition that includes Islam, Buddhism and Christianity, and a traditional lifestyle that lends itself to water-based tourism. The natural environment has been largely preserved and the area is endowed with basic infrastructure, agricultural learning resources and a variety of local foods. Despite this potential, there are some challenges that hinder the establishment of a floating market. These include inadequate parking, lack of public docks and poor road conditions. There is also a need to increase public awareness and participation. The study highlights the importance of leaders — especially community and religious leaders — in mobilizing support, organizing tourism-related activities and engaging younger generations to ensure the sustainability of tourism initiatives. Effective planning,

---

^{1,5} Ramkhamhaeng University, 282 Ramkhamhaeng Road, Hua-Mark, Bangkok, Bangkok 10240

² Southeast Asia University, 19/1 Petchkasem Road, Nongkhangphlu, Nongkhaem, Bangkok 10160

³ Krirk University, 3 Soi Ramindra 1, Khwaeng Anusawari, Khet Bang Khen, Krung Thep Maha Nakhon 10220

⁴ Kasem Bundit University, 1761 Phatthanakan Rd, Suan Luang, Suan Luang, Bangkok 10250

Email: ² film.phd5@gmail.com ³ chanettee31@hotmail.com ⁴ taksina.cha@kbu.ac.th

* Corresponding author email: nian_j@yahoo.com

continuous monitoring and the identification of local champions are recommended to drive tourism development in a structured and sustainable manner.

Keywords: Potential of the Community, Cultural Tourism, Folkways, Along the Two Banks

บทนำ

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นหนึ่งในเครื่องมือสำคัญในการกระตุ้นเศรษฐกิจของหลายประเทศทั่วโลก โดยในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา แนวโน้มการเติบโตของการท่องเที่ยวแสดงให้เห็นถึงความต้องการที่เพิ่มขึ้นจากทั้งตลาดภายในและต่างประเทศ โดยเฉพาะหลังจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรค COVID-19 คลี่คลายลง การท่องเที่ยวได้กลับมาฟื้นตัวอย่างต่อเนื่อง หลายประเทศรวมถึงประเทศไทยได้ตระหนักถึงบทบาทสำคัญของการท่องเที่ยวในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ จึงมีการดำเนินนโยบายและมาตรการต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ อาทิ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวในท้องถิ่น การปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน และการยกระดับมาตรฐานบริการ เพื่อตอบสนองต่อพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่เปลี่ยนแปลงไปในยุคหลัง COVID-19

ในประเทศไทย จังหวัดนนทบุรีมีศักยภาพทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ซึ่งสะท้อนผ่านแหล่งท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์ เช่น แม่น้ำเจ้าพระยาและเครือข่ายคลองต่าง ๆ ในจังหวัด คลองเหล่านี้ไม่เพียงแต่มีบทบาทสำคัญด้านคมนาคมและการค้า แต่ยังเป็นแหล่งสะสมวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตชุมชนที่สำคัญ สถานที่สำคัญอย่างคลองพระพิมล คลองบางบัวทอง และแหล่งท่องเที่ยวทางศาสนา เช่น วัดและมัสยิด ตลอดจนประเพณีการลงแขกและการทำขวัญแม่โพสพ สะท้อนถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรมและศาสนาที่เชื่อมโยงกับความเป็นอยู่ของชุมชนในพื้นที่ ซึ่งเป็นการสร้างความรู้เกี่ยวกับคุณค่าประวัติศาสตร์แก่ผู้เยี่ยมชมได้ และเสริมสร้างความภูมิใจในมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน อันเป็นหลักการสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (รัตนา แสงสว่าง, 2558)

นอกจากนี้ ชุมชนต่างเชื้อชาติในอำเภอบางบัวทองได้ผสมผสานเข้าด้วยกันตั้งแต่อดีต เช่น ชุมชนไทยเชื้อสายญวน ลาว เขมร และมุสลิม ทำให้จังหวัดนนทบุรีมีมรดกทางวัฒนธรรมที่หลากหลายอันเป็นทรัพยากรที่มีศักยภาพพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว ทั้งนี้ สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ เช่น สถานีรถไฟบางบัวทองและค่ายญี่ปุ่นริมคลองพระพิมล ยังเพิ่มความน่าสนใจให้กับพื้นที่ ซึ่งสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ โดยเฉพาะกลุ่มที่มุ่งเน้นประสบการณ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

อย่างไรก็ตามการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและวิถีชุมชนสองฝั่งคลองจะเกิดขึ้นได้และนำไปสู่ความยั่งยืนของการท่องเที่ยวในระยะยาวนั้น ต้องอาศัยองค์ประกอบหลายอย่างมารวมกัน ได้แก่ คน เงินทุน ผลิตภัณฑ์ บริการหรืออุปกรณ์อื่น ๆ (Drucker, 2020) และที่สำคัญคือ การนำองค์ประกอบเหล่านั้นมาดำเนินการภายใต้การมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่นตั้งแต่การวางแผน การบริหารจัดการในพื้นที่ของตนเอง การตัดสินใจในทิศทางและลักษณะของการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับทรัพยากรและวิถีชีวิตของตน เนื่องจากการมีส่วนร่วมของชุมชนจะช่วยเพิ่มความเป็นเจ้าของในโครงการท่องเที่ยว ซึ่งนำไปสู่ความยั่งยืนของการท่องเที่ยวในระยะยาว (Zapata et al., 2011; Hall et al., 2003)

ดังนั้น งานวิจัยนี้มุ่งสำรวจศักยภาพของชุมชนในอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสองฝั่งคลอง โดยเน้นการศึกษาความพร้อมในการจัดทำตลาดน้ำในชุมชน รวมถึงแนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่นและสร้างการเติบโตที่ยั่งยืน ซึ่งจะช่วยพัฒนาศักยภาพของชุมชนให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของจังหวัดและประเทศ

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. สำรวจศักยภาพของพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและวิถีชุมชนสองฝั่งคลอง เทศบาลเมืองพินลราชกับตำบลบางบัวทอง อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี
2. ศึกษาความพร้อมในการจัดทำตลาดน้ำสองฝั่งคลอง เทศบาลเมืองพินลราชกับตำบลบางบัวทอง อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี
3. เพื่อหาแนวทางในการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสองฝั่งคลอง เทศบาลเมืองพินลราชกับตำบลบางบัวทอง อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ศักยภาพของชุมชน เป็นแนวคิดที่ซับซ้อนและมีหลายมิติ (Mathews, 1996) โดยทั่วไปศักยภาพของชุมชน หมายถึง การพัฒนาขีดความสามารถของชุมชนในการระดมทรัพยากรและความรู้ที่มีอยู่ เพื่อแก้ไขปัญหา พัฒนาคุณภาพชีวิต และบรรลุเป้าหมายที่ต้องการ (ลักษมี ทุ่งหว่า และคณะ, 2561; รชพร จันทร์สว่าง, 2562) ซึ่งองค์ประกอบสำคัญของศักยภาพชุมชน ประกอบด้วย 1) ทูทางสังคม (Social Capital) หมายถึง ความสัมพันธ์และความร่วมมือระหว่างสมาชิกในชุมชน ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการจัดการท่องเที่ยว การมีเครือข่ายที่เข้มแข็ง ความไว้วางใจ และการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน จะช่วยให้ชุมชนสามารถระดมทรัพยากรและความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2) ทูทางวัฒนธรรม (Cultural Capital) หมายถึง มรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวิถีชีวิตของชุมชน ซึ่งเป็นทรัพยากรที่มีค่า การอนุรักษ์และส่งเสริมทูทางวัฒนธรรมเหล่านี้ จะช่วยสร้างความน่าสนใจและเอกลักษณ์ให้กับการท่องเที่ยว 3) ทูทางเศรษฐกิจ (Economic Capital) หมายถึง ทรัพยากรทางการเงินและทรัพย์สินของชุมชน ซึ่งมีความสำคัญต่อการลงทุนและการพัฒนาการท่องเที่ยว การมีแหล่งรายได้ที่หลากหลายและการจัดการการเงินอย่างมีประสิทธิภาพ จะช่วยให้ชุมชนสามารถพัฒนาการท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืน 4) ทูทางสิ่งแวดล้อม (Environmental Capital) หมายถึง ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน ซึ่งการอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรเหล่านี้อย่างเหมาะสม จะช่วยรักษาความสมดุลระหว่างการท่องเที่ยวและการอนุรักษ์ 5) การมีส่วนร่วมของชุมชน (Community Participation) ในการวางแผน การจัดการ และการประเมินผลการท่องเที่ยว เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การท่องเที่ยวเกิดความยั่งยืน การมีส่วนร่วมอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม จะช่วยให้ชุมชนได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวอย่างแท้จริง (ชินวัฒน์ ศาสนนันท์ และคณะ, 2566; พรทิพย์ ฉายกั และ วรพร ฉายกั, 2566)

ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและวิถีชุมชนสองฝั่งคลอง ชุมชนต้องใช้ศักยภาพที่มีอยู่ในการสร้างสรรค์และนำเสนอประสบการณ์การท่องเที่ยวที่มีคุณค่าและเป็นเอกลักษณ์ โดยการเชื่อมโยงองค์ประกอบต่าง ๆ ของศักยภาพชุมชนเข้าด้วยกัน เช่น การใช้ทูทางสังคมในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสมาชิกในชุมชน หน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชน เพื่อร่วมกันวางแผนและจัดการการท่องเที่ยว การใช้ทูทางวัฒนธรรมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการท่องเที่ยวที่สะท้อนถึงวิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่น การใช้ทูทางเศรษฐกิจในการลงทุนพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกและโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับ

การท่องเที่ยว การใช้ทุนทางสิ่งแวดล้อมในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสองฝั่งคลอง และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการตัดสินใจและดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยว

2. การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-Based Tourism - CBT) เป็นแนวคิดที่มีรากฐานมาจากทฤษฎีการพัฒนาอย่างยั่งยืน แนวคิดนี้ได้รับการพัฒนาจากนักวิชาการและนักพัฒนาหลายคน แต่หนึ่งในผู้มีส่วนสำคัญในการส่งเสริมแนวคิด CBT คือ Peter Murphy ซึ่งปี 1985 ได้เขียนหนังสือ *Tourism: A Community Approach* ที่เป็นหนึ่งในผลงานชิ้นสำคัญที่ทำให้แนวคิดนี้เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง โดยแนวคิดนี้ได้เน้นบทบาทของชุมชนในการมีส่วนร่วมของการท่องเที่ยว ให้ชุมชนท้องถิ่นมีบทบาทหลักในการวางแผนและบริหารจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่ของตนเอง ตั้งแต่การวางแผน การตัดสินใจในทิศทางและลักษณะของการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับทรัพยากรและวิถีชีวิตของตน เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียม โปร่งใส การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ไปจนถึงการบริหารจัดการและการประเมินผล (Murphy, 1985; López-Guzmán et al., 2011) ทั้งนี้ การมีส่วนร่วมของชุมชนจะช่วยเพิ่มความเป็นเจ้าของในโครงการท่องเที่ยว ซึ่งนำไปสู่ความยั่งยืนของการท่องเที่ยวในระยะยาว (Zapata et al., 2011; Hall et al., 2003) หนึ่งในเป้าหมายหลักของ CBT คือ การใช้ทรัพยากรท้องถิ่น เช่น ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมของชุมชน ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ที่รักษาความยั่งยืน ลดผลกระทบทางลบต่อสิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตชุมชน เพื่อสร้างประโยชน์ทางเศรษฐกิจให้กับชุมชน เกิดการกระจายรายได้ให้กับชุมชนท้องถิ่นอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม (Goodwin & Santilli, 2009; ฤดี เสริมชยุต, 2563) โดยการท่องเที่ยวที่พัฒนาโดยชุมชนจะช่วยเพิ่มโอกาสในการสร้างงาน สร้างรายได้ และยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ลดการพึ่งพารายได้จากภายนอกและส่งเสริมให้เกิดการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจในท้องถิ่น นอกจากนี้แนวคิด CBT ยังให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น (Telfer & Sharpley, 2008) การท่องเที่ยวแบบนี้จะช่วยให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และสัมผัสกับวิถีชีวิต วัฒนธรรม และประเพณีท้องถิ่นอย่างแท้จริง ในขณะเดียวกันก็ช่วยส่งเสริมความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของคนในชุมชน ดังนั้น ชุมชนจะต้องได้รับการสนับสนุนและการฝึกอบรมในด้านต่าง ๆ เช่น การจัดการท่องเที่ยว การให้บริการนักท่องเที่ยว การอนุรักษ์ทรัพยากร การพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น รวมถึงการพัฒนาความสามารถในการดำเนินการและบริหารจัดการธุรกิจท่องเที่ยวของตนเอง ทักษะนี้จะช่วยให้ชุมชนสามารถดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน (Scheyvens, 1999; วัลภา รัศมีโชติ และคณะ, 2566)

3. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ได้กลายเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม โดยอาศัยการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางวัฒนธรรม ซึ่งสามารถจำแนกได้เป็น 2 ประเภทหลัก คือ มรดกวัฒนธรรมที่จับต้องได้ เช่น โบราณสถาน และมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ เช่น ศิลปะการแสดงและเทศกาล (Mousavi et al., 2016) การพัฒนาการท่องเที่ยวประเภทนี้ไม่เพียงมุ่งเน้นที่การอนุรักษ์และนำเสนอวัฒนธรรมของชุมชนเพื่อการสร้างความรู้เกี่ยวกับคุณค่าประวัติศาสตร์แก่ผู้เยี่ยมชมเท่านั้น แต่ยังช่วยเสริมสร้างความภาคภูมิใจในรากเหง้าของท้องถิ่นที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน และส่งเสริมความเข้าใจระหว่างวัฒนธรรม ซึ่งหลักการสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมี 5 ประการ คือ 1) การมีส่วนร่วมของชุมชน โดยชุมชนมีบทบาทสำคัญในการวางแผนและจัดการการท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความยั่งยืนและสอดคล้อง

กับความต้องการของชุมชนเอง 2) การพัฒนาศักยภาพของบุคลากรในชุมชน โดยการเสริมสร้างความรู้และทักษะให้กับคนในชุมชน เพื่อให้สามารถรองรับและจัดการการท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ 3) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ ระหว่างชุมชน หน่วยงานภาครัฐ และภาคีเครือข่ายอื่น ๆ เพื่อสนับสนุนและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน 4) การอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม เช่น การรักษาคุณภาพของแหล่งน้ำและสิ่งแวดล้อม รวมถึงการฟื้นฟูประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อสร้างประสบการณ์ที่มีคุณค่าแก่นักท่องเที่ยว 5) การพัฒนานวัตกรรมในการท่องเที่ยว เช่น การสร้างสรรค์กิจกรรมและผลิตภัณฑ์ท่องเที่ยวใหม่ ๆ ที่สะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชน เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวและสร้างรายได้ให้กับชุมชน (สมชัย พุทธา และคณะ, 2567; สิตางค์ เจริญวงศ์ และคณะ, 2568)

ทั้งนี้ แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับแนวทางการบริหารจัดการที่ให้ชุมชนมีบทบาทสำคัญในการดูแลและใช้ทรัพยากรของตนเองอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว ขณะเดียวกันก็ต้องลดผลกระทบเชิงลบที่อาจเกิดขึ้นต่อวิถีชีวิตและสิ่งแวดล้อมของชุมชน (เขมิกา ธีรพงษ์, 2563 ; Petroman, 2013) ซึ่งในปี 2560 องค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization) ได้ขยายขอบเขตของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้ครอบคลุมการสร้างประสบการณ์ที่ดึงดูดใจ เช่น การเชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และชุมชนท้องถิ่น ซึ่งช่วยเพิ่มมูลค่าให้การท่องเที่ยวและสร้างการเชื่อมโยงกับนักท่องเที่ยวอย่างลึกซึ้ง (World Tourism Organization, 2018)

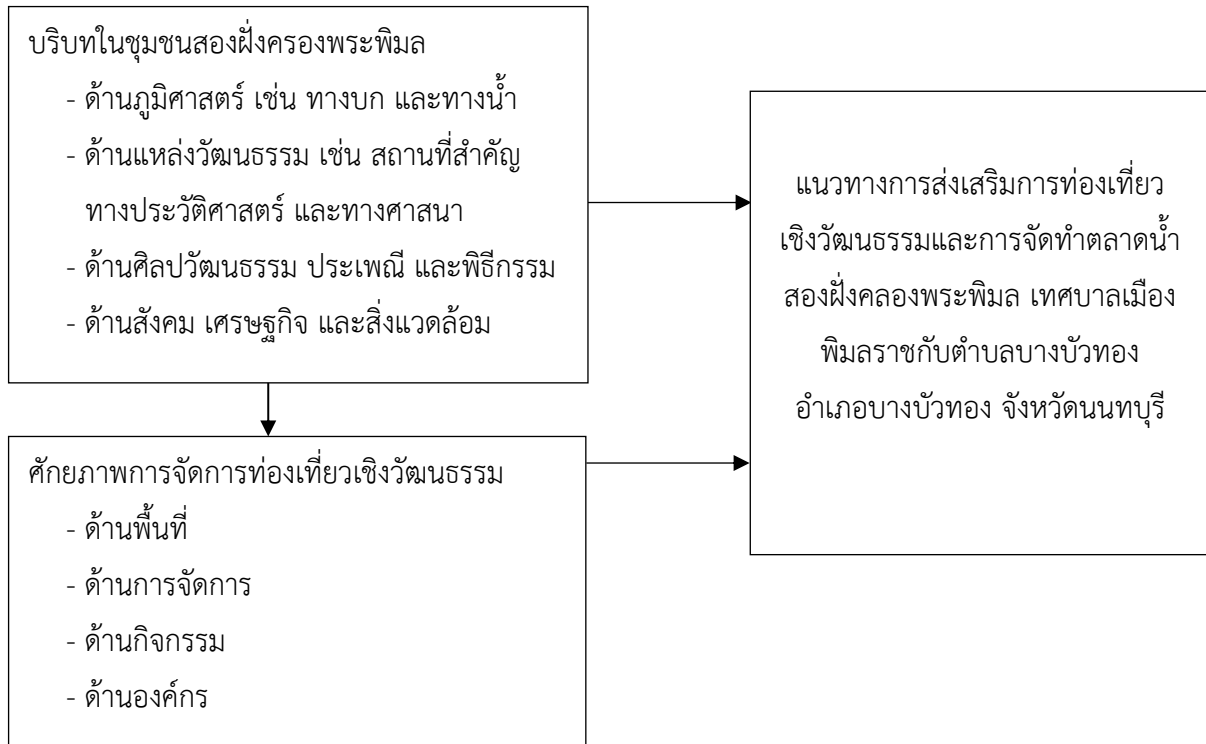
4. ทฤษฎีการบริหารจัดการของ Peter F. Drucker (Drucker, 2020) ประกอบด้วยสี่องค์ประกอบหลัก ได้แก่ Man, Money, Material, และ Management ซึ่งมีความสำคัญต่อความสำเร็จขององค์กร โดย 1) Man บุคลากรเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในกระบวนการผลิต ต้องมีการพัฒนาให้มีความรู้และทักษะที่เหมาะสม 2) Money เงินทุนจำเป็นสำหรับการดำเนินธุรกิจ ทั้งค่าใช้จ่ายต่าง ๆ และการลงทุน 3) Material วัตถุดิบและวัสดุต้องถูกบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อผลิตสินค้าได้ในต้นทุนต่ำ 4) Management การบริหารจัดการทรัพยากรเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน และนอกเหนือจากการบริหารจัดการแล้ว การพัฒนาทรัพยากรการจัดการก็เป็นสิ่งสำคัญที่ต้องทำอย่างต่อเนื่องเพื่อเสริมสร้างความสำเร็จในองค์กร Bennis (1996) ชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาทรัพยากรทางการจัดการในองค์กรจำเป็นต้องมีการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและความต้องการที่เพิ่มขึ้นของสมาชิกในองค์กร ดังนี้ 1) กำหนดเป้าหมาย: ควรมีการประชุมเพื่อกำหนดนโยบายร่วมกัน 2) ความเข้าใจในสถานการณ์: ความต้องการของบุคคลมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการทำงาน 3) การปรับปรุงสัมพันธภาพ: การเปิดเผยปัญหาช่วยให้สมาชิกปรับตัวและทำงานร่วมกัน 4) การมีส่วนร่วม: ทุกคนควรเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ 5) แนวยุทธศาสตร์การพัฒนา: การสร้างความเข้าใจร่วมกันในหน่วยงาน

5. ตลาดน้ำ (Floating Market) คือ พื้นที่ที่พ่อค้าแม่ค้าพายเรือบรรทุกสินค้ามาขายบริเวณชุมชนริมน้ำ โดยมีต้นกำเนิดมาจากการใช้เส้นทางน้ำเป็นหลักในการคมนาคม ซึ่งสอดคล้องกับภูมิประเทศของไทยที่มีแม่น้ำและลำคลองหลายสาย (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2554) ตลาดน้ำจึงเป็นวิถีชีวิตชุมชนริมน้ำและสะท้อนถึงวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีความผูกพันกับสายน้ำที่สำคัญของคนไทยมาอย่างยาวนาน ทั้งนี้ ตลาดน้ำในแต่ละพื้นที่อาจมีลักษณะเฉพาะตัวแตกต่างกันไปตามปัจจัยทางภูมิศาสตร์ ประเพณี และวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น

ทำให้ตลาดน้ำหลายแห่งเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (ณิชนน ภมร และ พัชรี ต้นติวิภาวิน, 2564) โดยเฉพาะในภาคกลาง ซึ่งเป็นที่ตั้งของตลาดน้ำที่มีชื่อเสียง เช่น ตลาดน้ำอัมพวา (สมุทรสงคราม) ตลาดน้ำดำเนินสะดวก (ราชบุรี) ตลาดน้ำบางพลี (สมุทรปราการ) และตลาดน้ำคลองลัดมะยม (กรุงเทพฯ)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวความคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีการวิจัย

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยในครั้งนี้ ทั้งหมดจำนวน 72 คน โดยการสัมภาษณ์ ตามแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ จำนวน 60 คน ประกอบด้วย 1) ภาครัฐ ได้แก่ ผู้แทนเทศบาลเมืองพิมลราช และองค์การบริหารส่วนตำบลบางบัวทอง ผู้นำท้องที่และพัฒนาชุมชน จำนวน 20 คน 2) ภาคธุรกิจเอกชน ได้แก่ ผู้แทนผู้ประกอบการร้านค้า ผู้ประกอบบ้านพัก โรงแรม และผู้ประกอบการรถรับจ้าง จำนวน 20 คน 3) ภาคประชาชน ได้แก่ ผู้แทนผู้นำกลุ่ม ประชาชนชาวบ้าน และประชาชนริมคลอง พระพิมล/ในแหล่งท่องเที่ยว จำนวน 20 คน และการจัดเวทีเสวนา จำนวน 12 คน ประกอบด้วย กลุ่มผู้แทน ภาครัฐ/ภาคธุรกิจเอกชน/ภาคประชาชน กลุ่มละ 4 คน รวม 12 คน โดยการใช้การเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Selection) (Guest et al., 2006)

2. เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง เป็นคำถามปลายเปิด ให้ผู้ตอบตอบได้อย่างอิสระ ถึงแนวคิด ด้านศักยภาพ และความพร้อม ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและวิถีชุมชนสองฝั่งคลอง และประเด็นการเสวนา

3. การรวบรวมข้อมูล การศึกษาครั้งนี้ใช้แนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

1) ข้อมูลปฐมภูมิ ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ไปทำการสำรวจบริบทต่าง ๆ ในชุมชนสองฝั่งคลองพระพิมล เช่น ด้านภูมิศาสตร์ สถานที่ทั้งทางบกและทางน้ำ ด้านแหล่งวัฒนธรรมทางประวัติศาสตร์และทางศาสนา ด้านศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และพิธีกรรม รวมถึงสภาพทั่วไปทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม เพื่อมาประกอบในการวิเคราะห์ศักยภาพของพื้นที่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและวิถีชุมชนสองฝั่งคลอง และการสัมภาษณ์ จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2) ข้อมูลทุติยภูมิ ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมข้อมูลจากฐานข้อมูลงานวิจัย (Research Databases) เอกสารสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการวิจัย และนำมาประกอบในการวิเคราะห์ข้อมูล

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งในการวิเคราะห์ข้อมูล มีองค์ประกอบหลัก 3 ประการ ดังนี้ (ชาย โพธิ์สิตา, 2547; Miles & Huberman, 1994; Miles et al., 2013)

1) การจัดระเบียบข้อมูล (Data Organizing)

2) การแสดงข้อมูล (Data Display)

3) การหาข้อสรุป การตีความ และการตรวจสอบความถูกต้องตรงประเด็นของผล การวิจัย (Conclusion, Interpretation and Verification)

ผลการวิจัย

1. สสำรวจศักยภาพของพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและวิถีชุมชนสองฝั่งคลอง เทศบาลเมืองพินลราชกับตำบลบางบัวทอง อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี

ผลการสำรวจเทศบาลเมืองพินลราชกับตำบลบางบัวทอง อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี ด้านสังคม เป็นพหุวัฒนธรรม โดยมีชุมชนมุสลิมเป็นส่วนใหญ่ที่อาศัยริมสองฝั่งคลองพระพิมลซึ่งเป็นชุมชนดั้งเดิม เหมาะแก่การจัดการท่องเที่ยวทางน้ำ แต่ก็มีบางส่วนที่เสนอว่าเหมาะแก่การท่องเที่ยววิถีชุมชนมากกว่า เศรษฐกิจ อาชีพส่วนใหญ่ของคนในชุมชน ทำอาชีพค้าขาย เลี้ยงสัตว์ รวมไปถึงงานรับจ้างทั่วไป หากสามารถจัดทำเป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางน้ำได้ จะทำให้ประชาชนมีรายได้มากขึ้น ช่วยกระตุ้นและพัฒนาเศรษฐกิจของคนในชุมชนให้ดีขึ้น สิ่งแวดล้อม โดยรวมยังคงอยู่ในสภาพที่ดี น้ำในลำคลองยังสะอาดอยู่ หากบริหารจัดการให้ดีสามารถจัดทำเป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางน้ำได้

ผลการสัมภาษณ์พบว่า ในความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลจากภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งภาคประชาชน ภาคเอกชน และภาครัฐนั้น ภาคประชาชนเชื่อว่า พื้นที่มีศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยววิถีชุมชน เนื่องจากมีภูมิศาสตร์ที่เหมาะสมและน้ำคลองที่สะอาด มีมัสยิดและวัด มีชุมชนที่เข้มแข็ง มีวัฒนธรรมและวิถีชุมชนเหมาะกับการท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกพร้อม มีแหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติ ทางเกษตรหลายประเภท มีอาหารหลากหลาย ขณะที่ภาคเอกชนมองว่ามีความเหมาะสม แต่ยังขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ภาครัฐเห็นว่าคลองและชุมชนมีความสงบและสามารถต่อยอดธุรกิจย่อยได้

สำหรับสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและวิถีชุมชน มีการเสนอสถานที่สำคัญ เช่น มัสยิดดารุสลามและมัสยิดโรงกระโจอม และในส่วนของความร่วมมือร่วมใจของคนในชุมชน ส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่า ภาคเอกชน

ให้ความร่วมมือที่น้อยที่สุด เนื่องจากภาคเอกชนมองถึงความคุ้มค่า และเหมาะสมกับการลงทุนหรือไม่ รองลงมา คือ ภาครัฐ ส่วนใหญ่เห็นว่าได้รับความร่วมมือที่น้อยมาก เนื่องจากไม่เคยได้รับการสนับสนุนในด้านงบประมาณเลย ทั้งที่ภาครัฐเองก็ให้ความเห็นว่างบประมาณมีเพียงพอต่อการสนับสนุน สุดท้าย คือ ภาคประชาชนมีส่วนร่วมมากที่สุด โดยเฉพาะด้านให้ความร่วมมือในการเข้าถึงพื้นที่ แต่ก็มีบางส่วนเห็นว่า การให้ความร่วมมือของภาคประชาชนยังเป็นเพียงแค่บางกลุ่มเล็ก ๆ เท่านั้น ทั้งนี้สามภาคส่วนมีความเห็นสอดคล้องกันว่า ควรให้ความสำคัญกับการสำรวจหาข้อมูลเกี่ยวกับจุดอ่อน จุดแข็งของชุมชนเพื่อพัฒนาข้อมูลในการวิเคราะห์ รวมไปถึงควรให้การส่งเสริมและทำอย่างจริงจังและต่อเนื่อง แต่ก็มีบางส่วนที่เสนอว่าไม่เหมาะสมเนื่องจากยังขาดแหล่ง หรือสถานที่ที่น่าสนใจไม่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยว ชาติสิ่งที่เป็นเอกลักษณ์ การเข้าถึงยากถนนไม่ตีรวมทั้งไม่มีที่จอดรถให้นักท่องเที่ยว

2. ความพร้อมในการจัดทำตลาดน้ำสองฝั่งคลอง เทศบาลเมืองพิมลราชกับตำบลบางบัวทอง อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี

ผลการสัมภาษณ์พบว่า ภาคที่เกี่ยวข้องส่วนใหญ่เห็นว่า เทศบาลเมืองพิมลราชกับตำบลบางบัวทอง อำเภอบางบัวทองมีความพร้อมแต่ต้องสร้างความเข้าใจกับคนในชุมชน และต้องได้รับความร่วมมือมากกว่านี้ โดยเฉพาะประชาชนต้องร่วมกันบริหารจัดการตัวเองก่อน แล้วให้ภาครัฐ ภาคเอกชนลงมามีดำเนินการ อีกทั้งภาครัฐและเอกชนยังไม่เห็นความสำคัญของประชาชน ถึงแม้ภาครัฐให้การสนับสนุนด้านงบประมาณ แต่ยังไม่พื่อความต้องการ ซึ่งหากเริ่มการท่องเที่ยว ควรเริ่มจากการท่องเที่ยววิถีชุมชนเชิงวัฒนธรรมก่อน แต่ก็ยังมีประชาชนที่อยู่ริมสองฝั่งคลองบางส่วนที่เห็นว่าเหมาะสมในการจัดการท่องเที่ยวทางน้ำ เนื่องจากเห็นว่ามีคลองที่ยังสะอาด และมีวิถีชีวิตที่น่าสนใจ อีกทั้งภาครัฐก็ได้ความช่วยเหลือเป็นอย่างดี เช่น มีการสนับสนุนเรือพร้อมเครื่องเรือ เรือพาย และยังมีเสื้อชูชีพอีกด้วย

สำหรับงบประมาณที่ได้รับการจัดสรรจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนั้น เทศบาลพิมลราช สนับสนุนเรือพร้อมเครื่องเรือที่ใช้ในการท่องเที่ยว ส่วนเทศบาลเมืองใหม่บางบัวทอง สนับสนุน เสื้อชูชีพ และงบประมาณตามที่ทำโครงการเสนอมา แต่ก็ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการในการจัดการท่องเที่ยว ซึ่งทุกหน่วยงาน มีงบประมาณเพียงพอในการช่วยเหลือ เพียงแต่ประชาชนไม่ได้ทำโครงการเพื่อเสนอขอ แต่ก็มีบางส่วนที่ให้ข้อมูลว่าไม่ทราบข้อมูลเกี่ยวกับเงินงบประมาณเพราะไม่เคยได้รับงบประมาณเลย ซึ่งหากมีเงินงบประมาณเพียงพอ โครงการท่องเที่ยวทางน้ำก็จะสามารถเกิดขึ้นได้

ในส่วนของการพัฒนาสาธารณูปโภค (ไฟฟ้า/ประปา/ถนนหนทาง/การเดินทางทางน้ำ ทางบก) มีความพร้อมพอสมควร เนื่องจากมีถนนที่เข้าถึงริมคลอง ไฟฟ้า น้ำประปา ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึกที่พิกโฮมสเตย์ มีรองรับอยู่แล้ว แต่ก็ยังมีส่วนที่ต้องพัฒนา คือ ถนนยังไม่ดีเท่าที่ควร ที่จอดรถของนักท่องเที่ยวยังไม่มี ควรมีท่าเรือสาธารณะ เช่น เรือด่วน หรือเรือโดยสารที่สามารถเข้าถึงพื้นที่ได้ เหมือนท่าเรือคลองบางหลวงฝั่งธนบุรี หรือท่าเรือเกาะเกร็ด เป็นต้น

ความพร้อมในการสร้างหรือปรับปรุงกิจกรรมการท่องเที่ยวทางน้ำ ควรมีการพาท่องเที่ยวชมมัสยิด การให้ความรู้เชิงวัฒนธรรม ประเพณีต่าง ๆ ของวัฒนธรรมของไทยพุทธและมุสลิม แหล่งท่องเที่ยววิถีชุมชน ควรมีให้มีการจัดกิจกรรมแข่งเรือพายทางน้ำ การกวนอาซูรอ (ขนมชนิดหนึ่ง) ลิเกฮูลู และหาจุดทำ

ทางเดินริมน้ำ ทั้งนี้ควรมีมาตรการเพื่อให้ความรู้กับนักท่องเที่ยวในแต่ละสถานที่ ชุมชนควรจัดให้มีการโชว์กิจกรรมประเพณีของแต่ละท้องถิ่น และมีสินค้าประจำท้องถิ่นเพื่อจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยว รวมทั้งสามารถพักผ่อนอาหารตามร้านอาหารที่อยู่ริมคลอง เพื่อที่จะได้ชมความงามของคลอง

จากการสัมภาษณ์สรุปได้ว่า พื้นที่สองฝั่งคลองพระพิมลมีความพร้อมในการจัดทำตลาดน้ำสองฝั่งคลอง เทศบาลเมืองพิมายราชกับตำบลบางบัวทอง อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี ซึ่งมีความพร้อมที่เกิดจากการมีศักยภาพในการขับเคลื่อนที่ดี และความพร้อมในการร่วมมือระหว่างเทศบาลเมืองพิมายราชกับตำบลบางบัวทอง แต่ต้องประสานสร้างความเข้าใจกับคนในชุมชน รวมทั้งได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐอย่างเพียงพอ และต้องหาจุดสนใจ หรือจุดร่วมเพื่อการสนับสนุนในการจัดทำตลาดน้ำ ตลอดจนการประสานกับหน่วยงานของการท่องเที่ยวเพื่อขอคำแนะนำการดำเนินงานให้เกิดโครงการอย่างมีประสิทธิภาพ แต่ในเบื้องต้นควรทำท่องเที่ยววิถีชุมชนริมน้ำ เพื่อเป็นการนำร่องในการจัดทำตลาดน้ำ

3. แนวทางในการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและวิถีชุมชนสองฝั่งคลอง

ผลการเสวนาพบว่า ผู้แทนภาครัฐ เห็นว่า การส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและวิถีชุมชนที่ตั้งอยู่บริเวณสองฝั่งคลองนั้นมีศักยภาพสูง สดงาม และมีศักยภาพมาตุลีอิสลาม โรงกระโจม ถือเป็นจุดที่สำคัญและน่าสนใจสำหรับนักท่องเที่ยว ซึ่งมีศักยภาพมาตุลีอิสลามเป็นจุดท่องเที่ยวทางน้ำที่ดีที่สุด เนื่องจากมีท่าเรือที่สะดวกและร้านอาหารในบริเวณใกล้เคียงที่สามารถเป็นจุดเช็คอินได้ เช่น ร้านโซเฟียซูชิและร้านพาราไดซ์สเต็ก ส่วนการจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน เช่น การทำขนมไทย หรือกิจกรรมการเกษตร จะช่วยดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาสัมผัสวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ และในเรื่องของสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อความปลอดภัยในการท่องเที่ยว ควรมีการติดตั้งโป๊ะจอดเรือสาธารณะที่มีคุณภาพ พร้อมทั้งเพิ่มหน่วยรักษาความปลอดภัยเพื่อสร้างความมั่นใจให้กับนักท่องเที่ยว ควรมีป้ายบอกทางที่ชัดเจนและการประชาสัมพันธ์ในโซเชียลมีเดียเพื่อให้ข้อมูลที่ถูกต้องและสะดวกต่อการเข้าถึง

สำหรับการจัดทำตลาดน้ำสองฝั่งคลอง มาตุลีอิสลาม โรงกระโจม ได้ถูกเสนอให้เป็นจุดที่เหมาะสมสำหรับการจอดเรือและการจำหน่ายสินค้า โดยสามารถเก็บค่าที่จอดรถเพื่อสนับสนุนการบำรุงรักษาสถานที่ และให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการคิดและเสนอแนวคิดโครงการเพื่อช่วยสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของและร่วมมือในการพัฒนา ทั้งนี้ในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืน ควรเริ่มต้นจากการจัดกิจกรรมการล่องเรือท่องเที่ยว เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์และทำให้นักท่องเที่ยวทราบถึงกิจกรรมที่มีในพื้นที่ โดยอาจกำหนดระยะเวลาที่ไม่ไกลนักเพื่อให้เหมาะสมกับการเข้าร่วมกิจกรรม

อย่างไรก็ตาม ยังมีปัญหาและอุปสรรคที่ต้องเผชิญ เช่น การขาดการมีส่วนร่วมจากชุมชนในการเสนอแนวคิดให้กับภาครัฐ เพื่อแก้ไขปัญหา ชุมชนควรรวมกลุ่มกันและจัดทำข้อเสนอเป็นโครงการเพื่อเสนอขอสนับสนุนจากภาครัฐ รวมถึงการหารือระหว่างทุกภาคส่วนเพื่อให้สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ส่วนภาครัฐก็เห็นด้วยกับภาครัฐยกเว้นว่า มาตุลีอิสลาม โรงกระโจม มีศักยภาพที่น่าสนใจ แต่การจัดทำแหล่งท่องเที่ยวในมาตุลีอิสลาม อาจไม่เหมาะสม เนื่องจากเป็นสถานที่ที่ต้องการความสงบในการประกอบพิธีกรรม จึงควรกำหนดกิจกรรมเป็นประจำปีหรือในช่วงเทศกาลสำคัญ และมีการจัดระเบียบในการเข้าใช้สถานที่ นอกจากนี้ควรมีการจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวก

ภาคประชาชน เสนอให้มีการจัดกิจกรรมการแสดงที่คล้ายลิเกของอิสลาม (ลิเกฮูลู) ในช่วงเทศกาลศาสนา พร้อมกับก็นำเสนอขนมพื้นบ้านที่ทำในช่วงเทศกาลดังกล่าว รวมถึงมีขนมที่ทำในช่วงเทศกาลของศาสนา อีกทั้งประเพณีแข่งเรือในชุมชน สามารถจัดเป็นกิจกรรมทางท่องเที่ยวได้ด้วย แต่หนึ่งในปัญหาที่สำคัญคือการขาดการกำหนดแนวทางการดำเนินการที่ชัดเจน ส่งผลให้เกิดความล่าช้าในการจัดทาบประมาณและการดำเนินการต่าง ๆ ดังนั้นจึงควรมีการจัดประชุมหรือการทำประชาพิจารณ์เพื่อให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการพัฒนาได้อย่างจริงจัง

สรุปและอภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง ศักยภาพของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและวิถีชุมชนสองฝั่งคลอง ผลจากการวิจัย พบว่า พื้นที่สองฝั่งคลองพระพิมลของเทศบาลเมืองพินลราชและตำบลบางบัวทอง มีศักยภาพที่สำคัญที่สามารถนำมาพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ โดยเฉพาะในด้านวัฒนธรรมที่หลากหลายของชุมชนมุสลิมที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ ซึ่งเป็นชุมชนดั้งเดิมที่มีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่น่าสนใจ เนื่องจากพื้นที่เทศบาลเมืองพินลราชและตำบลบางบัวทองมีศักยภาพทางวัฒนธรรม เช่น มีสถานที่สำคัญ (มัสยิดดารุสสลามและมัสยิดอิกอมาตุลอิสลาม) ซึ่งเป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวที่สำคัญ มีวัฒนธรรมการทำอาหารพื้นบ้านที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ รวมทั้ง มีสิ่งแวดล้อมที่ดี น้ำในคลองสะอาด ทำให้มีความเหมาะสมสำหรับการท่องเที่ยวทางน้ำ รวมถึงมีแหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติและเกษตรที่หลากหลาย เพียงแต่ยังขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และการมีส่วนร่วมจากภาคเอกชน รวมถึงขาดที่จอดรถสำหรับนักท่องเที่ยว และท่าเรือที่สามารถรองรับการเดินเรือได้ อีกทั้งขาดข้อมูลที่เพียงพอเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวและกิจกรรมที่มีในชุมชนเพื่อทำการดึงดูดนักท่องเที่ยว

ดังนั้นการเตรียมความพร้อมในการจัดทำตลาดน้ำสองฝั่งคลอง เทศบาลเมืองพินลราช กับตำบลบางบัวทอง อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี สิ่งที่ต้องการจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คือ การสนับสนุนด้านงบประมาณ การประชาสัมพันธ์ รวมถึงการให้ข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารจัดการได้อย่างถูกต้อง คือ 1) เทศบาลเมืองพินลราช 2) องค์การบริหารส่วนตำบลบางบัวทอง 3) สำนักงานท่องเที่ยวจังหวัด และ 4) สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด และต้องการให้สนับสนุนเกี่ยวกับการทำความเข้าใจให้กับสมาชิกในชุมชน คือ ผู้นำชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกเทศบาล รวมไปถึงผู้นำศาสนา โดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ในแต่ละภาคี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภาคภูมิ อินทฤทธิ์ (2561) ที่พบว่า ศักยภาพชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวประกอบด้วย 2 ประการ คือ การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ และการมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์ นอกจากนี้ อุษณี มงคลพิทักษ์สุข (2561) ที่มีผลการวิจัยพบว่า ด้านองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและผู้นำท้องถิ่น มีส่วนสำคัญในด้านการจัดการส่งเสริมวัฒนธรรม อนุรักษ์ฟื้นฟูและการพัฒนาเป็นต้นแบบให้มีประสิทธิภาพ ให้ความรู้และตระหนักรู้ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในพื้นที่ให้ยั่งยืน ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยมีกิจกรรมกระบวนการเรียนรู้ ร่วมวางแผนและเชื่อมโยงทุกภาคส่วน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงชุมชนที่มีต้นทุนทางวัฒนธรรมกับนักท่องเที่ยว ด้วยจุดประสงค์เพื่อการอนุรักษ์ รักษาสภาพแวดล้อม ประเพณี วัฒนธรรมของ

ท้องถิ่นเอาไว้ โดยการพัฒนาศักยภาพให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว ทั้งการบริหาร ทรัพยากร การเลือกสรรและการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ให้เชื่อมโยงผสมผสานทั้งวัฒนธรรมที่จับต้องได้และแนวคิดในเชิงวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ผ่านทรัพยากรทางวัฒนธรรม เช่น ขนบธรรมเนียม ประเพณี วิถีชีวิต พิธีกรรม ภาษา ความเชื่อความศรัทธาและเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ เพราะพื้นที่เหล่านี้เป็นแหล่งวัฒนธรรมอันทรงคุณค่า สามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยไม่เน้นการลงทุนจำนวนมาก แต่เป็นการนำทุนทางวัฒนธรรมมาใช้ให้เกิดเป็นแหล่งท่องเที่ยว ที่นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมและเกิดประสบการณ์ทางวัฒนธรรม แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะนำไปสู่การพัฒนาพื้นที่เหล่านี้ร่วมกันหลายภาคส่วนและร่วมกับชุมชนท้องถิ่น ทำให้เกิดประโยชน์สูงสุด ทั้งการใช้ทรัพยากรและการจัดการร่วมกัน ซึ่งหากได้รับความร่วมมือจากชุมชนแล้วจะสามารถทำให้พื้นที่ ที่เคยถูกละเลยกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม สร้างงานและรายได้เข้าสู่ชุมชน โดยเกิดผลกระทบในแง่ลบต่อวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีดั้งเดิมในชุมชนให้น้อยที่สุด พร้อมทั้งรักษาความเป็นพื้นถิ่นในพื้นที่เหล่านี้ไว้ให้นานที่สุด (เขมิกา อธิพงษ์, 2563; สมชัย พุทธา และคณะ, 2567)

ขณะเดียวกันการเตรียมความพร้อมในการจัดทำตลาดน้ำสองฝั่งคลองก็ควรคำนึงถึงข้อจำกัดที่มีในบางอย่าง เช่น สถานที่ท่องเที่ยวบางแห่งมีข้อจำกัดในการทำศาสนกิจของศาสนาอิสลามจึง ควรกำหนดกิจกรรมเป็นประจำปีหรือในช่วงเทศกาลสำคัญ และมีการจัดระเบียบในการเข้าใช้สถานที่ เป็นต้น

สำหรับแนวทางในการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสองฝั่งคลอง เทศบาลเมืองพิมลราชกับตำบลบางบัวทอง อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี ทุกภาคส่วนเห็นพ้องว่า พื้นที่มีศักยภาพสูงในการดึงดูดนักท่องเที่ยว ดังนั้นแนวทางการดำเนินงานที่น่าสนใจ ได้แก่ การจัดทำโครงการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสองฝั่งคลอง โดยการร่วมมือกันระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ทั้งเทศบาลเมืองพิมลราชและตำบลบางบัวทอง โดยมีการจัดตั้งคณะทำงานเพื่อขับเคลื่อนในการจัดทำแผนแม่บทการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสองฝั่งคลองร่วมกัน ซึ่งภายในแผนควรประกอบด้วย แผนการประชาสัมพันธ์และแผนการตลาดที่ชัดเจน แผนการสร้างสรรคผลิภัณฑ์ท่องเที่ยวที่เป็นเอกลักษณ์ แผนการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่รองรับนักท่องเที่ยว แผนการสร้างความรู้ตระหนักรู้ให้กับชุมชน เช่น

1. การสร้างความเข้าใจและตระหนักรู้ โดยการ 1) จัดกิจกรรมสร้างความรู้ เช่น จัดอบรมสัมมนา หรือเวิร์คช็อปให้กับคนในชุมชน เพื่อให้เข้าใจถึงความสำคัญของการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม รวมถึงผลกระทบที่เกิดจากการไม่ดูแลรักษา 2) นำเสนอข้อมูลที่น่าสนใจผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น โปสเตอร์ แผ่นพับ หรือสื่อออนไลน์ ในการนำเสนอข้อมูลที่น่าสนใจ เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น และ 3) สร้างแรงบันดาลใจ เช่น เล่าเรื่องราวของบุคคลตัวอย่าง หรือชุมชนอื่นๆ ที่ประสบความสำเร็จในการอนุรักษ์ เพื่อเป็นแรงบันดาลใจให้คนในชุมชน

การสร้างความรู้และตระหนักรู้ดังกล่าวเป็นการพัฒนาขีดความสามารถของชุมชนในการพึ่งพาตนเองและใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดสอดคล้องกับ ลักขมี พงษ์ว่า และคณะ (2561) ที่เล็งเห็นว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ทรัพยากรธรรมชาติ และองค์กรชุมชนให้อยู่ในสภาพที่เข้มแข็ง จะสามารถจัดการกับปัญหาต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และยังเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนหรือถือเป็นโครงสร้างพื้นฐานที่เอื้อต่อการรวมตัวกัน (เบญจวรรณ กิตติจารุกร, 2556)

2. การส่งเสริมการมีส่วนร่วม โดยการ 1) จัดตั้งกลุ่มหรือคณะกรรมการ เช่น จัดตั้งกลุ่มอาสาสมัครหรือคณะกรรมการชุมชน เพื่อดูแลและรับผิดชอบกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ 2) เปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เช่น ชักชวนให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผน กำหนดแนวทาง และตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการอนุรักษ์ต่าง ๆ และ 3) จัดกิจกรรมร่วมกัน เช่น จัดกิจกรรมที่ให้คนในชุมชนได้ร่วมกันทำ เช่น การทำความสะอาดแหล่งน้ำ คูคลอง การปลูกป่า การทำอาหารพื้นเมือง การอนุรักษ์โบราณสถาน หรือการสืบทอดภูมิปัญญา

การส่งเสริมการมีส่วนร่วมเป็นการให้ชุมชนท้องถิ่นมีบทบาทหลักในการวางแผนและบริหารจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่ของตนเอง เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียม โปร่งใส สอดคล้องกับ Zapata et al. (2011) ที่เห็นว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนจะช่วยเพิ่มความเป็นเจ้าของในโครงการท่องเที่ยว ซึ่งนำไปสู่ความยั่งยืนของการท่องเที่ยวในระยะยาว

3. การสร้างความภาคภูมิใจในชุมชน โดยการ 1) จัดกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรม เช่น จัดงานเทศกาลวัฒนธรรมประจำปี สาธิตภูมิปัญญา หรือการแสดงศิลปะ เพื่อให้คนในชุมชนได้แสดงออกและภูมิใจในวัฒนธรรมของตนเอง 2) สร้างสัญลักษณ์ของชุมชน เช่น สร้างพิพิธภัณฑ์ชุมชน สร้างสัญลักษณ์หรือโลโก้ที่เป็นตัวแทนของชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของและอยากมีส่วนร่วมในการดูแลรักษา การสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ท่องเที่ยวที่เป็นเอกลักษณ์ และ 3) ประชาสัมพันธ์ผลงานของชุมชน เช่น นำเสนอผลงานของชุมชนผ่านสื่อต่างๆ เพื่อสร้างชื่อเสียงและดึงดูดนักท่องเที่ยว

การสร้างความภาคภูมิใจในชุมชนเป็นการสร้างภาพลักษณ์ที่ช่วยให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และสัมผัสกับวิถีชีวิต วัฒนธรรม และประเพณีท้องถิ่นอย่างแท้จริง ถือเป็นวัตถุประสงค์อันประเมินค่ามิได้ขององค์ประกอบหลักการบริหารจัดการที่มีต้นทุนต่ำแต่ทำให้ธุรกิจได้ผลกำไรสูงสุด สอดคล้องกับแนวคิดที่เป็นจุดเด่นของ Drucker (2020) คือ ความพยายามที่จะเข้าใจความซับซ้อนต่าง ๆ ของสังคม และพยายามถอดบทเรียนโดยสรุปสิ่งที่เข้าใจออกมาเป็นแนวคิดที่ได้มาจากประสบการณ์ด้านการปฏิบัติเป็นการบริหารจัดการให้ได้ต้นทุนที่ต่ำในการผลิต และทำให้ธุรกิจได้ผลกำไรสูงสุด สิ้นเปลืองทรัพยากรในการผลิตน้อยที่สุด แต่ใช้ให้เกิดประโยชน์คุ้มค่าสูงสุด

4. การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ โดยการ 1) ร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ เช่น ประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชน เพื่อขอรับการสนับสนุนด้านงบประมาณและทรัพยากรต่าง ๆ 2) สร้างเครือข่ายกับชุมชนอื่นๆ เช่น สร้างความสัมพันธ์กับชุมชนใกล้เคียง เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และร่วมกันแก้ไขปัญหา จัดตั้งกลุ่มท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ 3) ใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยี เช่น ใช้โซเชียลมีเดียและเว็บไซต์ในการสื่อสารและเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร

การสร้างเครือข่ายความร่วมมือเป็นการนำหน่วยงานทุกภาคส่วนมาช่วยกันวางแผนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและวิถีชุมชนสองฝั่งคลองให้มีความพร้อมในการจัดทำตลาดน้ำสองฝั่งคลองโดยการใช้ทรัพยากรที่มีให้เกิดประโยชน์สูงสุด สอดคล้องกับแนวคิดของ Drucker (2020) ด้านการบริหารจัดการ (Management) ที่ให้กลุ่มบุคคลเข้ามาทำงานร่วมกันเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกันซึ่งประกอบด้วย การวางแผน การจัดการ การเลือกสรรบุคลากร การนำหรือสั่งการ และการควบคุม หรือความพยายามที่จะบรรลุ

วัตถุประสงค์ร่วมกัน ด้วยการใช้งานตามตำแหน่ง ตลอดจนการจัดวางทรัพยากรบุคคล ทรัพยากรการเงิน ทรัพยากรเทคโนโลยี และทรัพยากรธรรมชาติ ให้เหมาะสมด้วย

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1. การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและวิถีชุมชนสองฝั่งคลองในพื้นที่เทศบาลเมืองพิมลราชกับ ตำบลบางบัวทอง อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี ควรให้ความสำคัญในเรื่องของการจัดตั้งคณะทำงาน เพื่อวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง และอุปสรรค ในการขับเคลื่อนการดำเนินงานเพื่อพัฒนาศักยภาพของพื้นที่ ในการจัดทำตลาดน้ำสองฝั่งคลองพระพิมลได้อย่างเป็นรูปธรรม

2. ควรจัดทำประชาพิจารณ์เพื่อได้ทราบความคิดเห็นของคนในชุมชนในเรื่องความต้องการในการจัดทำตลาดน้ำ โดยให้ทราบข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับผลดี ผลเสีย และผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น

3. สร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวทั้งภาคภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน โดยการจัดกิจกรรมเพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานพัฒนาการท่องเที่ยวให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

4. เพิ่มจุดขายและพัฒนาทุนเดิมทางสังคม ทั้งในด้านโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีพื้นถิ่น รวมทั้งภูมิปัญญาในด้านต่าง ๆ ของคนในชุมชน เพื่อหนุนเสริมการท่องเที่ยวให้มีศักยภาพมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

เขมิกา อีรพงษ์. (2563). การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมด้วยการออกแบบประสบการณ์. *ศิลปกรรมสาร*, 13(1), 1-15.

ชาย โพธิสิตา. (2547). *ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ*. สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.

ชินวัฒน์ ศาสนนันท์, พูนทรัพย์ เศษศรี, ศศิธร เจตานนท์, อาริยา ภูระหงษ์ และวาสนา สุรีย์เดชะกุล. (2564). การสร้างศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวิถีชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา ตำบลคลองโยง อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดนครปฐม. ใน *การประชุมวิชาการระดับชาติราชชมงคลสุรินทร์ ครั้งที่ 12*. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสุรินทร์.

ณิชนน ภมร และ พัชรี ต้นติวิภาวิน. (2564). การจัดการแหล่งชุมชนเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม:กรณีศึกษาชุมชนท่องเที่ยวถ้ำน้ำอัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม. *วารสารรังสิตบัณฑิตศึกษาในกลุ่มธุรกิจและสังคมศาสตร์*, 7(2), 106-118.

เบญจวรรณ กิตติจารุกร. (2556). *ศักยภาพชุมชนในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : กรณีศึกษาชุมชนสมุทรเจดีย์ ตำบลปากน้ำ อำเภอมือง จังหวัดระยอง* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. คลังปัญญามหาวิทยาลัยศิลปากร. <https://sure.su.ac.th/xmlui/handle/123456789/9845>

- พรทิพย์ ฉายกั และ วรพร ฉายกั. (2565). แนวทางการวางแผนยุทธศาสตร์ในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวโดยชุมชนตำบลเมืองบางซ่ง อำเภอสวรรคโลก จังหวัดสุโขทัย. **วารสารคณะพลศึกษา**, 25(1), 101-111.
- ภาคภูมิ อินทฤทธิ์. (2561). ศักยภาพชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กรณีศึกษา : ตลาดร้อยปีระแหงตำบลระแหง อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- รชพร จันทร์สว่าง. (2562). ศักยภาพของชุมชนในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว. ใน **เอกสารการสอนชุดวิชาการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวไทยอย่างยั่งยืน** [เอกสารไม่ได้ตีพิมพ์]. สาขาวิชาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- รัตนา แสงสว่าง. (2558). **เครือข่ายทางสังคมในประเพณีบุญหลวงกับกลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม** [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ฤดี เสริมชุต. (2563). กลยุทธ์การส่งเสริมการตลาดสำหรับการท่องเที่ยวชุมชน. **วารสารสังคมวิจัยและพัฒนา**, 2(4), 51-61.
- ลักขมี พุ่มหว่า, ธารภรณ์ อีราภรณ์, และภาวิน ชินะโชติ. (2561). การพัฒนาศักยภาพชุมชนในการจัดการทีมงาน: กรณีศึกษา กลุ่มแม่บ้านชุมชนเปรมฤทัย เขตประเวศ กรุงเทพมหานคร. **วารสารเกษมบัณฑิต**, 19(1), 61-72.
- วัลภา รัศมิโชติ, วรเดช จันทรร, วิพร เกตุแก้ว และเพ็ญศรี ฉรินัง. (2023). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนของตลาดน้ำอัมพวาและตลาดน้ำดำเนินสะดวก. **วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น**, 7(3), 257–272. <https://doi.org/10.14456/jlgisrru.2023.60>
- สมชัย พุทธา, หมิงซุน เชีย, หลี เซาหยุน, หวง เชียงยุย, เสาวภาคย์ แหลมเพ็ชร, จิรวัดน์ กิติพิเชษฐสรรค์, จิตพัฒน์ หิรัญนิธิธำรง, ประพันธ์ แก้วคำ, และ จิราณีย์ พันมูล. (2567). การมีส่วนร่วมในการสานสัมพันธ์ประชาคมดูแลรักษาสายคลองชุมชนสองฝั่ง คลองพระพิมลราชา อำเภอบางบัวทอง. **วารสารสมาคมพัฒนาวิชาชีพการบริหารการศึกษาแห่งประเทศไทย**, 6(1), 96–111.
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2554). **ตลาดน้ำ**. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. <https://dictionary.orst.go.th/>
- สิตางค์ เจริญวงศ์, วงธรรม สรณะ, อัศวิน แก้วพิทักษ์, เชษฐนิรัช อรชุน, และ เอื้อมพร รุ่งศิริ. (2568). ข้อเสนอเชิงนโยบายการยกระดับวิสาหกิจชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวชุมชนชายแดนสองแผ่นดิน : กรณีศึกษาตำบลหาดเล็ก อำเภอกลองใหญ่ จังหวัดตราด. **วารสารวิจัยวิชาการ**, 8(1), 255–272.
- อุษณี มงคลพิทักษ์สุข. (2561). วัฒนธรรมองค์การกับประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. **วารสารชุมชนวิจัย**, 12(3), 66-78.
- Bennis, W. G. (1996). **The essential bennis**. Wiley.
- Drucker, P. F. (2020). **Peter F. Drucker on management essentials**. Harvard Business Review Press.
- Goodwin, H., & Santilli, R. (2009). Community-Based Tourism: A success?. **ICRT Occasional Paper 11**. <https://www.andamandiscoveries.com/press/press-harold-goodwin.pdf>

- Guest, G., Bunce, A., & Johnson, L. (2006). How Many Interviews Are Enough? An Experiment with Data Saturation and Variability. **Field Methods**, 18(1), 59-82.
<https://doi.org/10.1177/1525822X05279903>
- Hall, M. C., Sharples, L., Mitchell, R., Macionis, N., & Cambourne, B. (2003). **Food tourism around the world: Development, management and markets**. Butterworth-Heinemann.
- López-Guzmán, T., Sánchez-Cañizares, S., & Pavón, V. (2011). Community-based tourism in developing countries: A case study. **Tourism: An International Multidisciplinary Journal of Tourism**, 6(1), 69-84.
- Mathews, D. (1996). **Elements of a Strong Civil Society and Health Public Life**. Kettering Foundation April.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). **Qualitative data analysis: An expanded sourcebook**. Sage.
- Miles, M. B., Huberman, A. M., & Saldana, J. (2013). **Qualitative data analysis: A methods sourcebook** (3rd Ed.). Sage.
- Mousavi, S. S., Doratli, N., Mousavi, S. N., & Moradiahari, F. (2016). Defining cultural tourism. In **International Conference on Civil, Architecture and Sustainable Development** (pp. 70-75). London. <https://doi.org/10.15242/IICBE.DIR1216411>
- Murphy, P. E. (1985). **Tourism: A Community Approach**. Routledge.
- Petroman, I. (2013). Types of cultural tourism. **Scientific Papers Animal Science and Biotechnologies**, 46(1), 385-388.
- Scheyvens, R. (1999). Ecotourism and the empowerment of local communities. **Tourism Management**, 20(2), 245-249. [https://doi.org/10.1016/S0261-5177\(98\)00069-7](https://doi.org/10.1016/S0261-5177(98)00069-7)
- Telfer, D. J., & Sharpley, R. (2008). **Tourism and Development in the Developing World**. Routledge.
- World Tourism Organization. (2018). **UNWTO tourism highlights 2018 Edition**. UNWTO Madrid: United Nation World Tourism Organization.
- Zapata, M. J., Hall, C. M., Lindo, P., & Vanderschaeghe, M. (2011). Can community-based tourism contribute to development and poverty alleviation? Lessons from Nicaragua. In **Tourism and the Millennium Development Goals** (pp. 98-122). Routledge.